

HVĚZDIČKY: VÁCLAV HAVEL

PROJEKTOVÝ DEN: CESTA SVOBODY

Anotace:	Žáci se seznamují s osobností a životem Václava Havla. Za pomoci dramatických prvků si prožijí fakt, že šlo skutečně o reálnou osobu. Vyzkouší si na vlastní kůži nepohodlí, které přinášelo omezení osobních svobod v době komunismu. Rovněž se výtvarně vyjádří k tématu lidských práv.
Vzdělávací oblasti a obsahové vzdělávací okruhy:	ZV a GV: jazyk a jazyková komunikace, člověk a jeho svět (ZŠ), člověk a společnost, člověk a zdraví, umění a kultura, etická výchova, dramatická výchova
Průřezová témata:	ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), VMEGS
Klíčové kompetence:	ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
Doporučený věk:	8–12 let
Cíle:	Žáci: - se seznámí s životem a vlivem prezidenta Václava Havla - si prožijí frustraci z omezování svých práv při vykonávání práce - pojmenují důležitost dodržování lidských práv a porovnají jejich dodržování před a po sametové revoluci
Délka:	3–4 x 45 min. (včetně projekce)
Pomůcky:	MATERIÁL - předměty k evokaci (kus provázku, tužka, guma, ořezávátko, bonbon, vzkaz na složeném papírku „Půjdeš se mnou po škole do knihovny?“) - zelený a bílý papír pro každého žáka - lístečky na losování - velký arch papíru nebo flipchart - projektor (libovolně)
Postup:	První část - Posadíme se s žáky do kruhu a sdělíme jim, že si dnes budeme povídat o někom moc důležitém. Snažíme se je navést k tomu, aby uhodli, o koho jde. - Postupně odhalujeme předměty, které osoba nosí v kapse (kus provázku, tužku, gumu, ořezávátko, bonbon, vzkaz na složeném papírku „Půjdeš se mnou po škole do knihovny?“).

Můžeme je poslat v kruhu, aby si je žáci prohlédli. Cílem je, aby došli k myšlence, že jde o školu povinného kluka, kterého zatím nazveme Venda.

3. Abychom žáky rozpohybovali, zahrajeme si s nimi pantomimu. Vysvětlíme, že budou předvádět nějakou práci/zaměstnání. Uvedeme příklady: květinářka váže květiny, pan doktor vyšetřuje pacienta. Necháme je minutu předvádět své zaměstnání a pak pantomimu ukončíme tlesknutím a slovem „Štronzo!“. Žáci se musí zastavit v pohybu. Nyní jim povíme, že koho se dotkneme na rameni, ten by nám měl říct, kdo je a co dělá. Koho jsme už slyšeli se narovná a dá ruce podél těla. Jakmile se všichni vystřídají, posadí se zpět do lavic.
4. Žákům prozradíme, že Vendův tatínek pracoval jako stavební inženýr a maminka byla výtvarnice. Více se dozvíme z videa.
5. Následuje **projekce ukázky z filmu Hvězdičky: Václav**. Pustíme ji do času 1:30, zbytek dokoukáme později.
6. Po projekci ukázky se ptáme žáků: *Proč Venda nemohl dokončit školu? Co se mohlo Vendovi stát? Necháme žáky vymýšlet alternativní možnosti. Co mohlo ovlivnit život malého chlapce, že nemohl dostudovat?*
7. Informujeme žáky, že v roce 1948 došlo v Československu ke komunistickému převratu. Jednoduše vysvětlíme, v čem převrat spočíval.
Poznámka: Doporučujeme seznámit se s informačním textem *Otázky a odpovědi*.

Druhá část

1. Následuje aktivita „omezování práv“, ve které žáci na vlastní kůži zažijí, jaké je to pracovat v nerovných podmínkách (bez možnosti mluvit, vidět, používat ruce nebo být zcela vyřazen z dění). Rozdělíme žáky do několika skupin, ve kterých musí vytvořit plakát na dané téma: „Krásy naší země“.
Poznámka: Téma plakátu můžeme přizpůsobit věku žáků.
2. Necháme žáky vylosovat si jedno z omezení: zákaz používat dominantní ruku (praváci pravou, leváci levou), zavázané oči, zákaz mluvení. Ti, kteří si vylosují prázdný papírek, se nahlásí vyučující/mu, která/který je bude průběžně volat na „výslechy“ a „zadržování“, aby nemohli pomáhat.
3. Žáky postupně propouštíme a opět voláme zpět. Postavíme židličky na zadržování před tabuli, aby mohli pozorovat práci ostatních zdáli.
Tip 1: Na tabuli můžeme promítat ubývající čas. Pokud nemáme projektor, vyhlášíme každých pět minut ubývající čas: *Deset minut do konce! Pět minut do konce!*
Tip 2: V případě obliby dramatické výchovy můžeme žákům práci trochu ztížit. Pokud se některé skupině příliš daří, vyhlásíme: *Pozor! Přijede se na nás podívat generální ředitel, vše musí být připraveno do tří minut!* A snížíme časovou dotaci.
4. Po vypršení času žáci odevzdávají výsledek.
5. Reflexe emocí probíhá formou diskuse. Žáci mohou být hodně frustrování, protože práci nestihli. Ptáme se: *Jaké to bylo pracovat s omezením? Co bylo nejtěžší? Jak jste se cítili, když jste se nemohli zapojit nebo jste museli mlčet? Jaké to je, pracovat pod tlakem, se kterým nemůžeme nic udělat? Bylo to fér?*
6. Následuje **projekce zbylé části filmu** v čase 1:30–5:08.

7. Po zhlédnutí filmu provedeme reflexi emocí metodou panáčka, ke které využijeme **MATERIÁL**.
Poznámka: Využijte další *metody reflexe emocí* po filmové projekci.

Třetí a čtvrtá část

1. Hodinu zahájíme otázkou: *Na konci minulé hodiny jsme se dozvěděli důležité věci o životě koho?* Napíšeme jméno Václava Havla doprostřed tabule a ptáme se žáků: *Co jste si o něm z filmu zapamatovali?* Odpovědi zapisujeme na tabuli a tvoříme myšlenkovou mapu.
2. Ptáme se dále: *Byl jediný, komu se něco takového dělo?* Dovedeme diskusi k tomu, že to byl celospolečenský problém. Docházelo k porušování lidských práv, lidé nemohli svobodně žít. Vyjmenujeme a vysvětlíme některé příklady omezování svobody: svoboda slova, možnost se shromažďovat, možnost vzniku spolků a občanských hnutí.
Poznámka: Některé pojmy mohou být pro žáky složité. Pracujeme s pojmy s ohledem na věk žáků.
3. Pokračujeme výtvarnou aktivitou. Na velký arch papíru (nebo na tabuli či flipchart) společně s žáky namalujeme „strom svobod“: kořeny, kmen stromu a holé větve.
4. Každý žák pak obkreslí svou ruku na zelený papír, čímž vytvoří „list“ stromu. Na ten napíše, o jakou svobodu by nechtěl přijít. Můžeme uvést příklady: „chci mít možnost říkat, co si myslím“, „chci číst, co chci“).
5. Svůj list pak nalepí na strom svobody. Strom se stane společným dílem, které vizuálně shrne myšlenku, že o svobodu musíme stejně jako o přírodu pečovat a chránit ji.
Poznámka: Se staršími žáky můžeme zvolit alternativní výtvarnou aktivitu, kde každému žákovi rozdáme čtvrtku papíru, kterou si přeloží na půl, aby měl dvě části. Na první polovinu žáci nakreslí „obrázek beze slova“ – jak by vypadalo, kdyby nesměli nic říct ani napsat (např. zavřená pusa, zamčená kniha, mikrofon, okolo kterého je řetěz). Na druhou polovinu naopak nakreslí „obrázek svobody“ – jak to vypadá, když můžeme svobodně mluvit, zpívat, psát (otevřená kniha, kytara s notami okolo, usměvaví lidé s transparenty). Výsledkem může být malá třídní výstava, kde se žáci vyjádří k tématu svobody projevu.
6. Projektový den zakončíme tím, že umístíme prázdnou židli na libovolné místo ve třídě a postavíme se s žáky tak, aby na ni všichni viděli. Žáci si na židli postupně sedají a vyjadřují se k tomu, co během dne prožili. Aktivita vede žáky k rozvíjení schopnosti vyjadřovat se jasně, přesně a k věci.

Reflexe:

Závěrečná reflexe probíhá formou diskuse. Ptáme se žáků: *Jak omezení, která jste zažívali při jedné z aktivit, souvisí s prezidentem Havlem? Myslíte si, že prezident Havel dosáhl toho, o co usiloval?*

Zdroje:

Eva Machková a kolektiv – Dramatická výchova v primární škole, nakladatelství Ostrava 2019 (str. 57–58)
 Eva Machková – Dramatika, hra a tvořivost, nakladatelství H&H (str. 176)
 Eva Machková – Dramatika, hra a tvořivost, nakladatelství H&H (str. 198)

Zkušenosti z praxe:

Projektový den proběhl 24. září 2025 v páté třídě na Základní škole Kpt. Jasioka v Havířově. Zúčastnilo se ho 14 žáků. Již úvodní evokace žáky zaujala, padaly různé tipy, kdo by mohl být „žáček Venda“. I pantomima žáky pěkně zaktivizovala. Po první filmové ukázce bylo potřeba žákům

stručně vysvětlit základní realie doby, aby pochopili, proč Havel nemohl chodit do školy v Poděbradech. Následovala aktivita ve skupinách. Téma plakátu jsem upravila podle věku žáků – místo „Krásy naší země“ tvořili „Krásy našeho města“. Losování omezení i rozdělení do skupin proběhlo už v první hodině, ve druhé pak žáci pracovali s přidělenými omezeními. Reagovali různě podle povahy – někteří brali úkol jako hru, jiní si skutečně prožili práci pod tlakem. U skupiny se šátky na očích jsme nabídli alternativu (být otočen zády), aby se zapojili všichni. Čas jsme sledovali přes aplikaci online-stopwatch. Aktivita žáky bavila, u některých se objevila i emoce spojená s nepříjemným omezením a tlakem. To umožnilo navázat na vysvětlení, že v minulosti lidé čelili těmto omezením denně.

Film žáky zaujal, oceňovali kreslenou formu. Reflexi jsme vedli metodou panáčka – někteří žáci měli problém vysvětlit svou volbu, jiní překvapili svými postřehy („chtěl lidem pomáhat“, „měl to těžké“). Při tvorbě myšlenkové mapy nejvíce zdůrazňovali, že Havel byl vězněn, chtěl pomáhat lidem a nemohl studovat, co chtěl. Společně jsme také vytvořili strom svobod, do kterého žáci zapisovali, o jakou svobodu by nechtěli přijít – některé odpovědi byly humorné, ale vždy se podařilo propojit je s tématem. Strom svobod jsme vystavili na nástěnce ve třídě, kde dál připomíná smysl celé aktivity. Protože třída pracovala rychle, zařadili jsme i alternativní výtvarnou aktivitu k tématu svobody slova.

Celý den se žákům líbil, nejvíce oceňovali práci ve skupinách a tvorbu stromu svobod. V závěru sami dokázali přemýšlet nad tím, co mohou pro uchování svobody dělat – například účastnit se voleb nebo se ozvat, když se děje něco špatného. Den byl pro ně náročnější, poslední hodinu už byla znát únava, proto si dokážu představit zkrácení na tříhodinový blok. Vyučující musí počítat s tím, že pro žáky 1. stupně je toto téma velice náročné – cílem je spíše ho otevřít a nabídnout první seznámení, nejde o hluboké znalosti. Celkově však aktivita velmi dobře fungovala a byla pro žáky zajímavá i smysluplná.

Vendula Burdová, ZŠ Kapitána Jasioka Havířov

MATERIÁL

REFLEXE POCITŮ

Postup:

1. Najděte panáčka, který vystihuje vaše současné pocity.
2. Řekněte číslo panáčka a důvod jeho výběru.

Zdroj: Šauerová Švamberk M.: *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*; Grada, 2018